INTELEKTIDA NUQSONI BOR O‘QUVCHILARNI JAMIYATGA INTEGRATSIYA QILISHDAGI JAHON TAJRIBALARI

Farg‘ona viloyat Dang’ara tuman
34-umumiy o‘rta ta’lim boshlamg’ich
ta’lim o’qituvchisi
Qozoqboyeva Xanifaxon Shavkatjon qizi
telefon raqam; +998959370273
E-mail;(xanifaqozoqboyeva@gmail.com)

Annotatsiya *(o‘zbek tilida) Ushbu maqolada intellektual nuqsoni bor o‘quvchilarni jamiyatga integratsiya qilish masalasining dolzarbligi, xalqaro tajribalar, inklyuziv ta’lim tamoyillari hamda bu borada ilg‘or mamlakatlar tajribasi yoritilgan. Maqolada AQSh, Yevropa, Yaponiya va Rossiya misolida nogironligi bo‘lgan bolalarning ta’limga va ijtimoiy hayotga teng imkoniyatlarini ta’minlashda qo‘llanilayotgan mexanizmlar tahlil qilinadi.*

Kalit so‘zlar*: inklyuziv ta’lim, integratsiya, intellektual nuqson, jahon tajribasi, maxsus pedagogika.*

Annotation (*in English) This article discusses the relevance of integrating students with intellectual disabilities into society, highlights international experiences, and reviews the principles of inclusive education. The paper analyzes the mechanisms used in the USA, Europe, Japan, and Russia to ensure equal educational and social opportunities for children with disabilities.*

Keywords: *inclusive education, integration, intellectual disability, international experience, special pedagogy.*

Аннотация *(на русском языке) В данной статье рассматриваются вопросы интеграции учащихся с интеллектуальными нарушениями в общество, анализируется международный опыт и принципы инклюзивного образования. Приводятся примеры изпрактики США, Европы, Японии и России по обеспечению равных возможностей для детей с ограниченными возможностями.*

Ключевые слова*: инклюзивное образование, интеграция, интеллектуальные нарушения, международный опыт, специальная педагогика.*

Kirish Inson huquqlari va teng imkoniyatlar konsepsiyasi bugungi kunda butun dunyoda ta’lim siyosatining ajralmas qismiga aylangan. Intellektual nuqsoni bor o‘quvchilarni jamiyat hayotiga integratsiya qilish — bu nafaqat ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, balki insonparvarlik g‘oyalarini amalda ro‘yobga chiqarish demakdir. So‘nggi yillarda inklyuziv ta’lim konsepsiyasi barcha rivojlangan mamlakatlarda muvaffaqiyatli joriy etilib, o‘quvchilarning individual ehtiyojlarini

hisobga olish, maxsus pedagogik yordam ko‘rsatish hamda ijtimoiy moslashuvni ta’minlashga qaratilgan dasturlar ishlab chiqilgan.

1. Inklyuziv ta’limning mohiyati Inklyuziv ta’lim – bu har bir bolaning o‘ziga xos xususiyatlarini e’tiborga olgan holda ta’lim jarayonida ishtirok etishini ta’minlaydigan tizimdir. Bunda intellektual nuqsoni bor o‘quvchilar ham sog‘lom tengdoshlar bilan birgalikda o‘qiydi, biroq ularga maxsus o‘quv rejalari, qo‘shimcha pedagogik va psixologik yordam ko‘rsatiladi. Bu yondashuv nafaqat o‘quvchilar, balki butun jamiyatda tolerantlik va hamjihatlik muhitini rivojlantiradi.

2. Jahon tajribasiga umumiy nazar Ko‘plab mamlakatlar intellektual nuqsoni bor o‘quvchilarning integratsiyasi bo‘yicha maxsus dasturlar ishlab chiqishgan. Masalan, BMTning “Nogironlar huquqlari to‘g‘risidagi konvensiyasi” asosida inklyuziv ta’lim global miqyosda qo‘llab-quvvatlanmoqda. AQSh, Finlyandiya, Norvegiya, Yaponiya, Rossiya kabi mamlakatlar bu borada o‘zining ilg‘or tizimlarini yaratgan.

3. Mamlakatlar tajribasi AQShda “Individuals with Disabilities Education Act” (IDEA) qonuni asosida har bir bola, shu jumladan intellektual nuqsoni bor o‘quvchilar ham, umumta’lim maktablarida o‘qish huquqiga ega. Yevropada esa integratsiya jarayonining asosi inklyuziv ta’lim konsepsiyasidir. Finlyandiya va Norvegiya tajribasi shuni ko‘rsatadiki, har bir bola o‘z ehtiyojlariga mos ta’lim olishi uchun zarur sharoitlar yaratilgan. Yaponiyada esa maxsus maktablar saqlanib qolgan bo‘lsa-da, ijtimoiy integratsiya va kasbiy tayyorgarlikka katta e’tibor qaratiladi. Rossiyada “Inklyuziv ta’lim to‘g‘risida”gi qonun orqali nogironligi bo‘lgan bolalarga resurs xonalari, psixologik va pedagogik markazlar orqali yordam ko‘rsatiladi

. 4. O‘zbekiston uchun xulosalar O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda inklyuziv ta’lim tizimini rivojlantirishga katta e’tibor qaratilmoqda. Prezident qarorlari asosida maxsus maktablar modernizatsiya qilinib, o‘qituvchilar uchun malaka oshirish kurslari yo‘lga qo‘yildi. Bundan tashqari, jamiyatda nogironligi bo‘lgan shaxslarni qo‘llab-quvvatlash va ularni ijtimoiy hayotga jalb etish borasida keng ko‘lamli dasturlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayon xalqaro tajribalarga tayangan holda davom etmoqda

Xulosa Xulosa qilib aytganda, intellektual nuqsoni bor o‘quvchilarni jamiyatga integratsiya qilish murakkab, ammo zarur jarayondir. Bu jarayonning muvaffaqiyati nafaqat ta’lim tizimiga, balki butun jamiyatning inklyuziv qadriyatlarga sodiqligiga bog‘liqdir. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, har bir bola — uning jismoniy yoki aqliy imkoniyatlaridan qat’i nazar — to‘laqonli ta’lim olish va jamiyatda o‘z o‘rnini topish huquqiga ega. Shu bois O‘zbekiston ham bu borada ilg‘or mamlakatlar tajribasini o‘rganib, milliy ta’lim tizimini yanada inklyuziv shaklda rivojlantirishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. BMT Nogironlar huquqlari to‘g‘risidagi konvensiyasi, 2006 yil.
2. Individuals with Disabilities Education Act (IDEA), USA, 2004.
3. UNESCO. Inclusive Education: Guidelines for Policy Makers. Paris, 2009.
4. European Agency for Special Needs and Inclusive Education Reports, 2022.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Inklyuziv ta’limni rivojlantirish to‘g‘risida”gi qarori, 2021 yil.
6. Norvegiya Ta’lim vazirligi: Inclusive Learning Strategy, 2020.
7. Rossiya Federatsiyasi “Inklyuziv ta’lim to‘g‘risida” Federal qonuni, 2016 yil.
8. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi: Inklyuziv ta’lim konsepsiyasi, 2022 yil.

